शारदा राजपत्र

शारदा नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड:१) सल्यान असार २ गते, २०७९ साल

खानेपानी, स्वच्छता तथा सरसफाई ऐन,२०७९

प्रस्तावना :

स्वच्छ सुरक्षीत र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई सेवामा पहुँच प्राप्त गर्ने नागरिकको मौलिक अधिकारीको सम्मा न, संरक्षण र पुरपूर्ती गरी खानेपानी तथा सरसफाई तथा उपभोक्ता समिति लगायतका सवै सेवा प्रदायकका माध्यमबाट सहज र दिगो रुपमा स्वस्च र गुणस्तर खानेपानी र सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न बाञ्छनिय भएकोले नेपालको संविधान धारा ५६ (४) मा भएको व्यवस्था र उपधारा २२६ बमोजिम शारदा नगरपालिकाको नगर सभाले यो ऐन पारित गरेको छ।

परिच्छेद १
प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम शारदा नगरपालिकाको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता ऐन, २०७९ रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः- विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) "अनुमती पत्र भन्नाले" दफा ३८ बमोजिमको अनुमति पत्र सम्झनु पर्दछ।

(ख) "अनुमतिपत्र प्राप्त समिति" भन्नाले खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सेवा प्रदाने गर्ने समिति सम्झनु पर्दछ।

(ग) "आयोजना" आयोजना भन्नाले खानेपीनी, सरसफाई तथा स्वच्छता सेवा प्रदान गर्ने भौतिक संरचनाको निर्माण, विस्तार वा सुधार र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने उद्येश्यले सञ्चालित आयोजना सम्झनु पर्दछ।

(घ) "उपभोक्ता" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवामा उपयोग गर्न बसेको समिति वा निकाय सम्झनु पर्दछ।

(ङ) "उपभोक्ता समिति भन्नाले" सामुदायिक रुपमा सामुहिक हितका लागि खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सञ्चालन गर्न बनेको समुदायको समिति सम्झनुपर्दछ।

(च) "खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति भन्नाले" खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सेवा उपयोग गर्ने उपभोक्ता, घरायसी सदस्यहरु उपभोक्ता समतिको रहेको समुदायको समितिको परिवार बमोजिम समिति साधारण सभा वा अधिवेशन बाट हुहने समिति लाई जनाउदछ।

(छ) "खानेपानी संस्था भन्नाले" खानेपानी संचय, स्थानान्तरण तथा वितरण गरी घरेलु, सार्वजनिक समितिगत वा औद्योगिक उपयोगको लागि खानेपानी आफुर्ती गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले थोक ट्याङ्कर वा बोतलबन्दी रुपमा खनेपानी उपलब्ध गराउने कार्यलाई समेत जनाउँछ।

(ज) "खानेपानी सार्वजनिक उपयोग" भन्नाले सार्वजनिक रुपमा जडान भएका धाराबाट उपभोक्तानको लागि वितरण हुने खानेपानीको उपयोग सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले अग्नी नियन्त्रण लगायत अत्यावश्यक अवस्थामा सार्वजनिक स्थानहरुम प्रयोग गर्ने खानेपानी उपयोगलाई समते जनाउँदछ।

(झ) "खानेपानीको समितिगत उपयोग" भन्नाले सरकारी सार्वजनिक व्यावसायिक वा व्यापारिक समितिहरुले प्रयोग गर्ने खानेपानीको उपयोग सम्झनु पर्दछ । र सो शब्दले औद्योगीक समितिहरुले औद्योगिक प्रयोजन बाहेकका लागि

उपयोग गर्ने खानेपानी समेतलाई जनाउछ।

(ञ) "गुणस्तरीय खानेपानी" भन्नाले स्वास्थ्यमा हानी नपुऱ्याउने गुणस्तरीय अथवा सुरक्षित पानीलाई गुणस्तरीय खानेपानी सम्झनु पर्दछ।

(ट) "घरेलु उपयोग" भननाले पिउत हातमुख तथा लुगा धुन, नुहाउन खाना पकाउन जीवजन्तु तथा पशुपन्छीलाई खुवाउन करेसावारी शौचालय वा यस्तै अन्य व्यक्तीगत तथा घरायसी प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिने खानेपानी उपयोग सम्झुन पर्दछ।

(ठ) "ढल निकास" भन्नाले मानव मलमुत्र सहित वा रहित फोहोरपानीलाई सतही वा भूमिगत ढल प्रणाली वा अन्य कुनै तरिकाबाट संकलन र स्थानान्नतरण गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ।

(ण) "फोहोर पानी" भन्नाले खानेपानीको घरेलु, सार्वजनिक तथा समितिगत उपयोग पश्चत निष्कासन हुने मानव मुलमुत्र सहित वा रहितको फोहरपानी सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले फोहोर पानीसँग मिसिएर आउने बर्षातको पानीलाई समेत जनाउछ।

(त) "सरसफाई सेवा" भनान्ले फोहोर पानी व्यवस्थापन तथा ढल निकास गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम राख्ने कार्य सम्झनु पर्दछ र सो शंकल्न पानीको स्रोतको संरक्षण गर्न ढल निकास प्रणाली ठोस फोहोर व्यवस्थापन घरायसी तथा समितिगत शौचालय निर्माण फोहर पानी प्रशोधन प्रणाली तथा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण सञ्चालन तथा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यलाई समेत जनाउँदछ।

(थ) "संगठित समिति" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सञ्चालन गर्नका लागि यस ऐन तथा अन्य प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिलाई जनाउँदछ र सो शब्दले प्रचलित कानून बमोजिम खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदान गर्ने उद्धेश्यले स्थापना भएका अन्य समिति वा सेवा प्रदायक संस्था समतेलाई जनाउँछ।

(द) "सेवा प्रणाली" भन्नाले खानेपानी मुहान, पाईप, प्रशोधन संयन्त्र, जन भण्डारण संरचना जलाशय वा सरसफाई सेवासँग सम्बन्धीत संरचना वा त्यस्तै किसिमका अन्य उपकरण वा संरचना सम्झनु पर्दछ। र सो शब्दले खानेपानी तथा सरसफाई सेवासँग आवद्ध भएको घर, जग्गा र त्यसमा निर्मित संरचनालाई समेत जनाउँदछ।

(ध) "सेवा प्रदायक संस्था" भन्नाले खानेपानी सेवा, सरसफाई सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको माध्यमबाट खानेपानी, सरसफाई तथा स्वछता सेवा उपलब्ध गराउने उपभोक्ता समिति वा अनुमतिपत्र प्राप्त समिति सम्झनु पर्दछ।

(न) "सेवा क्षेत्र" भन्नाले उपभोक्ता समित वा अनुमतिपत्र प्राप्त समितिले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि निर्धारण गरिएको वा अनुमतिपत्रमा उल्लेख गरिएको क्षेत्र समझनु पर्दछ।

(प) "ठुला संरचना" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिमा निर्माण हुने वा भएका संरचनाहरु जस्तैः टैंक ओभरहेड टैंक, प्रशासनिक भवनलाई सम्झनुपर्दछ।

परिच्छेद-२
खानेपानी तथा सरफाईको अधिकार र स्रोत सम्बन्धी व्यवस्था

३. खानेपी तथा सरसफाईमा पहुचमा अधिकारः (१) यस नगरपालिकामा रहेका प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईमा सहज र सुलभ पहुँचको अधिकार हुनेछ र यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो अधिकारको सम्मान, संरक्षण, संमबर्द्धन र परिपूर्ती हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको खानेपानी तथ सरसफाइमा पहुँचको अधिकार अन्तर्गत नगरपालिकाका प्रत्येक नागरिकलाई देहायको अधिकार हुनेछः

(क) उपभोक्ता समिति स्थापना गर्ने अधिकार।

(ख) स्वच्छ खानेपानीमा सहज र सुलभ पहुँचको अधिकार।

(ग) नियमित रुपमा पर्याप्त स्वच्छ र गुणस्तरीय खानेपानी प्राप्त गर्ने अधिकार

(घ) गुणस्तरीय सरसफाईमा सहज र सुलभ रफमा पहुँचको अधिकार।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अधिकारको सम्मान, संरक्षण, सम्बर्दन परिपूर्ति र कार्यानवयन गर्ने जिम्मेवारी नगारपालिका र सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिको हुनेछ र यसको लागि नगरपालिका र सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिले संघिय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यक सहयोग प्राप्त गर्न सक्नेछन्।

४. खानेपानीको स्रोतमा अधिकारः (१) नगरपालिकामा जलस्रोतको उपयोग गर्दा खानेपानी र घरेलु उपयोगलाई पहिलो प्राथमिकतामा दिईनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उपयूक्त परिमाणको व्यवस्था गरेर मात्र अन्य जलस्रोतको उपयोगसँग सम्बन्धीत प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्नु पर्नेछ।

(३) परम्परागत रुपमा घरेलु, सार्वजनिक र अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग गर्दै आएको खानेपानीको परिमाण बराबरको जलस्रोतमा सोही प्रयोजनको लागि त्यस्तो उपभोक्ता समिति समुदाय वा व्यक्तीको अधिकारी सुरक्षित हुनेछ।

(४) खानेपानी सरसफाई तथा स्वस्छता सेवासँग सम्बन्धीत प्रणाली तथा संरचनालाई प्रतिकुल असर पर्ने गरी अन्य कुनै निकाय वा विकास परियोजनाले कुनै संरचना बनाउन परेमा सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिको सहमती लिनु पर्नेछ।

(५) कुनै विकास परियोजना वा आयोजनाको कारण उपभोक्ता समितिद्धारा सञ्चालति वा परम्परागत रुपमा सञ्चालित खानेपानी आपूर्ती प्रणाली वा संरचनामा क्षति भएमा उक्त परियोजना वा आयोजनाले प्रभावित उपभोक्ता समतिलाई न्यायोचित क्षतिपूर्ती उपलब्ध गराउनुका साथै प्रभावित खानेपानी प्रणाली र संरचनाको मर्मत सम्भार गर्नुपर्नेछ।

(६) अनुमतिपत्र दिदा खानेपानीका स्रोतबाट खानेपानीको संकलन तथा प्रशोधन गरी निर्यात वा अन्य कुनै व्यापार गर्ने कुनै समिति वा व्यवसायलाई अनुमति पत्र दिनुपूर्व नगरपालिका र सम्बन्धीत समुदायको सहमती लिनु पर्नेछ।

(५) पानीको स्रोत तथा मुहानको संरक्षण (१) खानेपानीका मुहान तथा स्रोत संरक्षण गर्नु सवै नागरिक, संघ समिति र निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) खानेपानीको स्रोत तथा मुहान संरक्षणका लागि देहाय बमोजिमका कार्यहरु गर्नुपर्नेछ।

क) पानीको स्रोतलाई संरक्षणको लागि बाढी, पहिरोको नियन्त्रण गर्ने।

ख) पानीको स्रोतलाई प्रदुषित हुन नदिन आवश्यक प्रबन्ध गर्ने र स्रोतहरुलाई नष्ट वा लोप हुनबाट बचाउने।

ग) पानीको मुल वा मुहानलाई दिगो बनाई राख्न उपयूक्त विभिन्न उपायहरु अवलम्बन गर्ने तथा तिनको उचित मर्मत सम्भार नियमति रुपमा गर्ने गराउने।

घ) पानीको संरक्षण, सम्बर्दन र समुचित उपयोग सम्बन्धमा

उपभोक्ता, सेवाप्रदायक वा सम्बद्ध पक्षहरुको लागि सचेतना वा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

ङ) पानीको स्रोत प्रदुषण हुन नदिनका लागि पानीको मूल वा वहाव क्षेत्रमा संरक्षण गर्न प्रोत्साहित गर्ने।

च) खानेपानीको योजनामा पानी सुरक्षा योजना लागु गर्ने।

छ) पानीको स्रोत प्रदुषण हुन नदिनका लागि खेतिपातिमा रासायनिक मल प्रयोगमा निरुसाहित गर्ने।

ज) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने।

(३) खानेपानी को स्रोत संरक्षणका लागि नगरपालिकाले सम्बन्धीत पक्षसँग समन्वय गरी आवश्यक सहयोग गर्नेछ।

(स्पष्टीकरणः सम्बन्धीत पक्ष भन्नाले लाभान्वित समिति वा समुदाय, उपभोक्ता समिति, मुहान विद्यमान रहेको समुदाय अन्य निकायलाई बुझाउनेछ।)

८. खानेपानी तथा सरसफाईको पहुँच पुगेका मितिः (१) देहायको अवस्थमा खानेपानीको पहुँच पुगेको मानिनेछ।

(क) धारा सम्म पुग्न वा पानी भर्न र फर्कन गरी १५ मिनेट सम्मको आतेजाने दुरी भित्र पानी ल्याउन सक्षम हुनु पर्ने ।

(ख) सवैको निम्ती सुरक्षीत र किफायती वा बेहोर्न सकिने खानेपानी सर्वव्यापि र समानतामुलक पहुँच भएको हुनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) को अवस्थालाई न्यूनतम मापदण्डको रुपमा लिई नगरापलिकाले एक घर एक धारा प्रणालीलाई अवलम्बन गर्दै जानेछ र वास प्लान लागु गरी खानेपानी सेवाको सुनिश्चित गर्ने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको खानेपानी तथा सरसफाईमा राष्ट्रिय मापदण्डको अधिन रही नगरापलिकाले स्थानीय सूचकहरु तोक्न सक्नेछ।

९. सुरक्षित खानेपानीयूक्त समुदाय घोषणः (१) देहायको समुदायलाई सुरक्षित खानेपानी यूक्त समुदाय घोषणा गर्न सकिनेछ।

क) खुलादिशामुक्त घोषणा भई खुला दिसा मुक्त कायम रहेको अवस्था

ख) दफा ६ बमोजिमको न्यूततम् राष्ट्रिय मापदण्ड पुरा गरेको।

ग) पाईप प्रणालीको धाराबाट जनुसुकै बेला स्वच्छ र सुरक्षित (विशेष गरी मानव स्वास्थ्यसँग प्रत्येक्ष) सम्बन्ध राख्ने ई कोली र आर्सेनिक र फ्लोरिक जस्ता रसायनहरु शुन्य र राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड अनुसार भएको) खानेपानीको सुविधा प्राप्त गरेको।

घ) पाइप प्रणाली नभएको अवस्थामा संरक्षित पानीका स्रोत (इनार कुवा खोला ट्यूबवेल आदी) बाट प्राप्त पानीद्याई घरायसी प्रविधिबाट शुद्धिकरण गरी गुणस्तर यूक्त पानी उपभोग गर्ने गरेको।

(२) सुरक्षित खानेपानी यूक्त समुदाय घोषणा गर्नका लागि कार्यपालिकाले मापदण्ड, कार्यविधि तथा अनुगमन निर्देशिका बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।

१०. शौचालय निर्माण गर्नुपर्नेः

(१) नगरपालिकाका सवै घर परिवार सार्वजनिक संस्थानहरु समिति, व्यवसायीहरु अनिवार्य शौचालयको निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याउनुपर्नेछ ।

(२) नगरका सार्वजनिक स्थलमा शौचालयको निर्माणका गर्ने दायित्व स्थानीय समुदाय र नगरपालिकाको हुनेछ । यस्ता सार्वजनिक स्थलमा शौचालय निर्माण गर्न पूर्व त्यसको संचलान कार्यबिधी तयार गर्नु पर्नेछ।

३) नगरका सवै विद्यालयमा देहाय बमोजिम शौचालय सुविधाको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

क) ५० जना विद्यार्थी बराबर एक शौचालयको उपलब्धता।

ख) छात्र छात्रका लागि अलग शौचालय।

ग) शौचालयमा साबुन पानीको व्यवस्था।

घ) छात्राको शौचालयमा स्यानिटरी प्याड बिसर्जन ट्यांक जडान गरिएको।

ङ) खुला दिसामुक्त समुदायिको दिगोपनाका लागि नगरपालिकाले थप नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन ल्याउन सक्नेछ।

परिच्छेद ३

समितिगत संरचना र काम कर्तव्य अधिकार

११. नगर स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिः (१) नगरालिकामा देहाय बमोजिम खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समति रहनेछ।

क) नगर प्रमुख-	अध्यक्ष
ख) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
ग) योजना शाखा प्रमुख	सदस्य
घ) प्राविधिक शाखा प्रमुख	सदस्य
ङ) कृषि शाखा प्रमुख	सदस्य
च) पशु बिकास शाखा प्रमुख	सदस्य
छ) सरसफाई कार्यकर्ता	सदस्य
ज) एम वास यूनिट फोकल प्रर्सन	सदस्य
झ) खानेपानी तथा सरसफाई शाखा प्रमुख	सदस्य सचिब

समितिको बैठकमा खानेपानी तथा सरसफाई विषयका विज्ञ र सरोकारवालाहरुलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

३) नगरपालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ समन्वय समितिको बैठकको कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१२. नगर पालिका स्तरिय, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति काम कर्तव्य अधिकारहरु देहाय दमोजिम रहनेछन्।

क) खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी नीति तथा योजना एवं कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनका विषयमा नगरपालिकालाई सुझाव दिने।

ख) नीति तथा योजना कार्यान्वयनको अवस्थाको समिक्षा गरी समयानुकल संशोधनका लागि सुझाव पेश गर्ने।

ग) नगरपालिकाको लागि आवश्यक पर्ने नीति, कार्यविधि, निर्देशिका तथा नियमहरुको मस्यौदा तयार गर्ने।

घ) विभिन्न विकास साझेदारीसँग समन्वय गरी वास योजनाको कार्यान्वयनमा योगजान गर्ने।

ङ)खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (वास) को प्रभावकारी योजना निर्माण कार्यान्वयन र अनुगमनमा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने।

च) वास क्षेत्रको निर्णय प्रकृयामा सहजताको लागि नगरापलिका क्षेत्रभित्र रहेका सवै खानेपानी तथा सरसफँई योजनाहरुको बार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने प्रयोजन सहित नगरपालिका स्तरीय वास सूचना प्रणाली स्थापना गर्ने।

छ) खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरुको न्यूनतम सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार मापदण्ड निर्धारण गरी उपभोक्ता समितिहरुलाई पुरस्कार दिने पद्धति स्थापना गर्ने।

ज) कार्यपालिकाले तोकेको अन्य कार्यहरु गर्ने।

१३. वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिः- (१) नगरपालिकाले वडा स्तरमा वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडा समन्वय समति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समन्वय समितिका सदस्य तथा पदाधिकारीहरु वडा समितिले तोके बमोजिम हुनेछन् ।

(३) वडा प्राबिधिक वा सचिवले समितिको सदस्य सचिवको रुपमा काम गर्नेछन्।

(४) वडामा रहेका खानेपानी उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष र महिला प्रतिनिधी बाट मनोनवयन वडा अध्यक्षले गरेका १/१ महिला पुरुष सदस्य हुनेछन।

(५) खानेपानी सम्बन्धी जानकार भएको ब्यक्ती।

(६) वडा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको बैठकको कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१४. खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता ईकाई शाखाको व्यवस्थाः

(१) नगरपालिमा खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता वास व्यवस्थापन समतिका निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्ने इकाईको रुपमा काम गर्ने गरी एक वास इकाई वा शाखा स्थापना रहनेछ।

(२) नगरकार्यपालिकाको कार्यालयले खानेपानी तथा सरसफाई टेक्निसियन कर्मचारी इकाईमा हुने गरी कम्तीमा एक जना प्राविधिक तथा एक जना सामाजिक परिचालक कर्मचारि सहितको वास इकाईमा बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट बमोजिम करार सेवामा वा स्थाई/अस्थाई कर्मचारीहरु रहनेछन्।

१५. नगरपालिका वास शाखा:

नगरपालिकामा वास शाखा तथा एकाईको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम रहनेछ।

(क) नगरको बजेट तथा अन्य निकायहरुको सहकार्यमा योजनाहरु निर्माण तथा अनुगमन गर्ने,

(ख) बार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृत भएका खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता, मर्यादित व्यवस्थापन, समितिगत सरसफाई लगायतका कार्यक्रमहरुको योजना तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने, समन्वय गर्ने तथा सेवा प्रदायकहरु, स्वयंसेवकहरु, बाल क्लवहरु, आमा समूहहरु तथा सञ्जालहरुले गर्ने कार्यको सहजीकरण, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने,

(ग) नगरपालिकाको वास क्षेत्रको सूचना प्रणाली स्थापित गरी अद्यावधिक राख्ने तथा आवश्यकता बमोजिम निर्णय प्रकृयामा सहजीकरणको लागि समितिलाई सही सूचना उपलब्ध गराउने,

(घ) उपभोक्ता समितिहरुको सञ्चालन अवस्था, वडा कार्यालयबाट प्राप्त प्रतिवेदनहरु संग्रह गर्ने तथा सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी सो को प्रतिवेदन कार्ययोजना सहित समितिमा पेश गर्ने र प्रतिवेदन प्राप्त नभएका वडाहरुलाई ताकेता गरी प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने,

(ङ) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरु गठन, पुनर्गठन, नगरकार्यपालिकाको कार्यालयमा दर्ता तथा नवीकरण कार्यको लागि आवश्यक सहजीकरण गर्ने,

(च) सबै खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरुको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने र उपभोक्ता समितिहरुको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको मूल्यांकन गर्ने,

(छ) सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनमा उत्कृष्ट खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरु छनौटगरी पुरस्कृत गर्न नगर कार्यपालिकामा पेश गर्ने, मूल्यांकनमा कमजोर अंक प्राप्त गर्ने उपभोक्ता समितिहरुलाई समित पुर्नगठन, व्यवस्थापन तालिम तथा अन्य

उपायहरु मार्फत सक्रय बनाउन सहजीकरण गर्ने,

(ज) विद्यमान खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरुको आवधिक रुपमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने पद्धती स्थापना गर्ने,

(झ) वास क्षेत्रको बार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी समितिमा पेश गर्ने ।

(ञ) वास व्यवस्थपन समितिको प्रशासनिक तथा अन्य अभिलेखिकरण सहति समितिको सचिवालयको कार्य गर्ने,

१६. खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समति दर्ता गर्न सक्नेः (१) नगरपालिकाको कुनै क्षेत्र वा बस्तीमा सामुहिक हित र सामुदायिक लाभका लागि समितिगत रुपमा जलस्रोतको उपयोग गरी खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सञ्चालन र उपयोग गर्न चाहने उपभोक्ताहरुले खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समति गठन गर्न सक्नेछन् ।

(१) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति गठन नभएका क्षेत्रमा नगरपालिकाले उपभोक्ता समिति गठनका लागि आवश्यक सहयोग गर्न सक्नेछ।

(२) प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र जिम्मेवारी अन्तर्गत पर्ने किसिमका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरु गठन आम उपभोक्ता समिति विधान सहित उपभोक्ता समिति दर्ताका लागि नगरपालिका समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ।

(५) यो ऐन लागु हुनुपूर्व प्रचलित कानून बमोजिम जिल्ला जलस्रोत समिति वा विभिन्न निकायमा दर्ता भई सञ्चालन हुँदै आएका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति/संस्थाहरु नविकरण गर्नुपर्नेछ।

(६) उपभोक्ता समितिको कार्यसमिति पानी तथा सरसफाइ खाने (१) : उपभोक्ता समितिको कार्यसमिति कम्तिमा सात र बढीमा २१ सदस्यीय हुनुपर्नेछ । कार्यसमिति गठन गर्दा सामाजिक समावेशिकरणलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।

(७) उपभोक्ता समितिको कार्य समितिमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधी हुनुपर्नेछ र अध्यक्ष सचिव र कोक्षाअध्यक्ष मध्य कम्तिमा

एक पदमा महिला र दलित/जनजातीलाई समेत मध्यनजर गरी पदाधिकारी बनाउनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै व्यवस्था भएता पनि ठूला संरचनाहरुको निर्माण भईरहेको अवस्थमा कुनै पदमा पुन दोहोरिन बाधा पर्नेछैन ।

१७. उपभोक्ता समितिको विधानः उपभोक्ता समितिको विधानमा देहाय बमोजिमका व्यवस्थाहरु समावेश गर्नुपर्नेछ ।

क) उपभोक्ता समितिको नाम, ठेगाना, कार्यक्षेत्र र स्रोत

ख) उपभोक्ता समितिको उद्धेश्य र कार्यहरु

ग) सदस्यता (सदस्य, सदस्य शुल्क, सदस्यता नरहने आदी)

(घ) अधिवेशन र वार्षिक साधारण सभा तथा अधिक कार्य

(ङ) कार्यसमितिको गठन र कार्यसमितिका काम, कर्तव्य र अधिकारहरु

(च) कार्यसमितिको बैठक र कार्यविधि

(छ) पदाधिकारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु

(ज) अविश्वासको प्रस्ताव

(झ) उपभोक्ता समितिको कोष, आर्थिक स्रोत तथा सम्पत्ति व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण

(ञ) निर्वाचन सम्बन्धी व्यवस्था

(ट) विविध (विधान संशोधन, समिति विघटन, विनिमय बनाउ सक्ने व्यवस्थ आदी)

परिच्छेद ४
खानेपानी प्रणाली र गुणस्तर सम्बन्धी व्यवस्था

१८. खानेपानी प्रणालीहरुको वर्गिकरण

१) नगरपालिकामा खानेपानी आपूर्ती प्रणालीलाई देहाय बमोजिम वर्गिकरण गरिनेछ।

(क)सामुदायिक खानेपानी प्रणाली (सार्वजनिक धारा)

(ख) व्यक्तिगत खानेपानी प्रणाली (एक धारा एक घर)

१९. नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्डको अधीनमा रही सो मापदण्डमा तोकेको गुणस्तरभन्दा न्यून नहुने गरी यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका लागि खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड तोक्र सक्नेछ ।

२०. खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिकाले नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुरूप हुनेगरी खानेपानी तथा फोहोर पानीको गुणस्तर मापन तथा परीक्षणको लागि वास शाखा वा इकाईको मातहतमा रहनेगरी प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने सक्नेछ।

२१. खानेपानी गुणस्तर अनुगमन प्रणालीः नगरपालिकाको क्षेत्रमा खानेपानीको गुणस्तरलाई अनुगमन गर्ने कार्यविधि कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ५
खानेपानी महसुल र खानेपानी सेवाको व्यवस्थापन

(१) खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिको रुपमा रहेका उपभोक्ता समितिले उपलब्ध गराउने खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको महसुल सम्बन्धित उपभोक्ता समितिको साधारण सभाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ र यसरी निर्धारण गरेको महसुल दरको जानकारी नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

(२) उपभोक्ता समितिले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको महसुल निर्धारण गर्दा आयोजनाको लागत, खानेपानीको गुणस्तर, सेवाको स्तर, उपभोक्ताहरुको योगदान, उपभोक्ताको बृहत हित, उपभोक्ताको क्रयशक्ति, संघिय सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, नगरपालिकाको नीति र खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको हक सम्बन्धी मौलिक हकलाई समेत आधार मान्नुपर्नेछ ।

(३) दफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा उल्लेख गरेको भएतापनि नगर सभाले निर्धारण गरे भन्दा बढी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको महसुल लिन पाईनेछैन।

२२. महसुल तथा शुल्क लिन पाउने :

(१) नगपालिकाले निर्धारण गरे भन्दाबढी पाउने छैन ।

(२) खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिले आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्र आफूले उपलब्ध गराएको समय तालिका बमोजिम नियमित रुपमा खानेपानी वितरण गर्न नसकेमा त्यसरी खानेपानी वितरण गर्न नसकेको अवधिको शुल्क वा महससु लिन पाउने छैन।

(३) उपदफा मा जुनसुकै व्यवस्था गरिएको भएतापनि (२) र (१) वडा उपभोक्ता समिति वा सेवा प्रदायक संस्थाले सम्बन्धित कार्यलयले अति विपन्न भनी पहिचान र सिफारिस गरेका व्यक्ति तथा परिवारलाई धारा र मिटर जडान, शौचालय निर्माण र ढल जडान वापतको शुल्क तथा खानेपानी महसुल लगायका सेवाहरु छुट तथा सहुलियत दिन सक्नेछ।

२३) मिनाह वा छुट दिन सक्नेः

(१) खानेपानी सेवा प्रदायक संस्थाले अघिल्नो आर्थिक बर्ष उठाउँदै आएको राजश्व दररेट भन्दा कम दररेट नगरपालिकाले निर्धारण गरेको दररेट भन्दा कम हुने गरी निर्माण गर्न पाउनेछैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै व्यवस्था भएता पनि प्रकोप वा अन्य कुनै विषम परिस्थितिका कारण कुनै खास क्षेत्रका उपभोक्ता, विपन्न परिवार वा सिमान्तकृत परिवार वा समितिको साधारण सभाले मिनाहा वा छुट दिनुपर्छ भनि निर्णय गरेको व्यक्ति वा संस्था मिनाहा वा छुट दिन बाधा पर्नेछैन।

२४. खानेपानी सेवाको व्यवस्थापनः नगरपालिकाले उपभोक्ता समिति (१) नियमित मार्फत उपभोक्ताहरुलाई र न्यायोचित रुपमा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा गराउनेछ।

परिच्छेद ६
पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी व्यवस्था

२५. पूर्वाधारको निर्माण वर्गिकरणः (१) नगरपालिकाका खानेपानी आयोजनालाई लाभान्वीत घरधुरिका आधारमा देहाय बमोजिम बर्गिकरण गर्नुपर्नेछ ।

क ठुला आयोजनाः १००० घर परिवार भन्दा बढी लाभान्वित हुने खानेपानी योजनाहरुलाई ठुला आयोजनामा बर्गिकरण गरिनेछ।

ख मझौला आयोजनाः १०० देखी १००० घर परिवार लाभान्वित हुने आयोजनालाई मझौला आयोजनामा वर्गिकरण गरिनेछ ।

ग साना आयोजनाः १०० भन्दा कम घर परिवार लाभान्वित भएको आयोजनालाई साना तथा सामान्य आयोजनामा वर्गिकरण गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका साना आयोजनाहरु निर्माणको लागि नगरपालिका आफै र मझौला तथा ठूला आयोनाको निर्माणको लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन सहित संघ तथा प्रदेश सरकार र विभिन्न विकास साझेदार निकायमा पेश गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जे सुकै लेखिएको भएतापनी संघिय सरकार प्रदेश सरकार तथा विकास साझेदार निकायलाई कुनै बाधा पर्नेछैन्।

२६. समुदायको योगदान सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) सामुदायिक खानेपानी आयोजना निर्माण गर्दा देहायबमोजिम १० प्रतिशत जनश्रमदान गर्नुपर्नेछ।

(क) गैर स्थानीय निर्माण समाग्रीमोटर नआउने स्थानवाट ढुवानी,

(ख) स्थानीय सामाग्रीसंकलन तथा ढुवानी

(ग) पाईपलाईन खनाई तथा पुर्ने

(२) उपदफा (१) बमोजिम श्रमदान जुटाउनका लागिलाभान्वीत घर परिवारलाई श्रमको बिभाजन गरी श्रमदानका लागिपरिचालन गर्नुपर्नेछ।

(३) श्रमदान गर्न असक्षम व्यक्तिहरु (अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालिका, बृद्धबृद्धाहरु, दिर्घरोगीहरु आदि) ले भने श्रमदान गर्न पर्नेछैन।

(४) उपदफा (३) बाहेकका व्यक्तितथा परिवारले श्रमदान गर्न नसकेमा सो बराबरको नगद रकम उपभोक्ता समितिलाई बुझाउनु पर्नेछ।

(५) व्यक्तिगत खानेपानी प्रणालीको हकमा मुख्यलाईनबाट घरको धारा सम्मको पाईप लाईन खनाई, १०० मिटर भन्दा बढी थप पाईप लाग्नेभए सो पाईप, मिटर तथा धारामा लाग्ने जिआई पाईप, टुटी लगाएतका सामाग्रीहरु सम्बन्धित घरधनीले नै व्यहोर्नुपर्नेछ।

२७. उपभोक्ता समितिको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन कोष रहने :

(१) उपभोक्ता समितिको एक कोष रहने छ र उक्त कोषमा उपभोक्ता सदस्यता शुल्क, खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा शुल्क, नगरपालिका र विभिन्न निकाय तथा संघ, प्रदेश, संघ संस्था वा समितिबाट प्राप्त रकम र कानून बमोजिम प्राप्त रकम जम्मा गर्नुपर्नेछ।

(२) उपभोक्ता समितिले खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापना लागि नगरपालिका र विभिन्न सरकारी निकाय तथा गैरसरकारी संघ समतिसँग सहयोग प्राप्त गर्न सक्नेछन्।

परिच्छेद ७
फोहरमैला व्यवस्थापन

२८. फोहोर मैला व्यवस्थापन ग र्ने दायित्वः (१) यस ऐन बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ ।

(२) उपदफा १ मा जनुसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य समितिजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुनेछ।

(३) कुनै उद्योग वा समितिले हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य समितिजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला तथा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला तथा अन्य फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरिदिन नगरपालिकालाई अनुरोध गरेमा वा नगरपालिकाले निर्माण गरेको फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न माग गरेमा नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिई फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरिदिन वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ।

२९. फोहरमैला संकलन केन्द्र तोक्ने नगरपालिकाले फोहरमैलालाई व्यवस्थित :

रुपमा संकलन गर्ने प्रत्येक टोल वा वस्तीमा संकलन केन्द्र तोकी आवश्यक कण्टेनरको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

(१) उपदफा (१) बमोजिम संकलन केन्द्र तोक्दा यथाशाक्य टोल वा वस्तीका सबैलाई पायक पर्ने गरी वातावरणीय रुपले उपयुक्त स्थान तोक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको संकलन केन्द्रमा फोहरमैला निष्काशन र संकलन गर्ने समय र तरिका नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(४) नगरको सम्पूर्ण वडाहरुको फोहोर संकलन र प्रसोधन कार्यको लागि कुनै स्थान छनौट गरिसकेपछि त्यसको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण नगरी प्रसोधन केन्द्र सञ्चालन गर्न पाईनेछैन। तर प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरी फोहोर प्रसोधन केन्द्र सञ्चालन गर्न कसैले कुनै विरोध वा अवरोध गर्न पाईनेछैन।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको क्रममा गरिएको सार्वजनिक सुनुवाई वा कुनै समयमा फोहोरमैला ओसार पसारमा कुनै सुधारका कार्य गर्नुपर्छ भनि समुदायले भनेका कार्यहरु सुधार गर्नु, आवश्यक संरचना निर्माण गर्नु वा फोहोर व्यवस्थापन गर्ने क्रममा अपनाउनुपर्ने सावधानिहरु अपनाउनु नगरपालिका वा फोहोर प्रसोधनको लागि जिम्मालिएको संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

(६) नगरले सूचना गरेको सार्वजनिक सुनुवाईमा उपस्थित हुन सबै समुदायका नागरिकको कर्तव्य हुनेछ

३०. फोहोरमैला ढुवानीः

(१) संकलगन केन्द्रमा जम्मा भएको फोहरमैलालाई स्थानान्तरण केन्द्र वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलसम्म ढुवानी गर्ने दायित्व नगरपालिका वा नगरपालिकाले व्यवस्था गरेको समिति वा संस्थाको हुनेछ।

(२) फोहरमैला ढुवानीगर्दा तोकिए बमोजिमका ढुवानी साधन प्रयोग गर्नुपर्नेछ। ढुवानीको साधन तोक्दा तौल, क्षमता तरिका वा विधी सडकको क्षमता तथा फोहरमैला ढुवानी गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभाव समतेलाई विचार गरी तोक्नु पर्नेछ ।

(३)फोहरमैला ढुवानी सम्बन्धी कार्यविधि नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ।

३१. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलः

(१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र संकलन भएको फोहरमैलालाई व्यवस्थापन तथा स्थायी रुपमा विसर्जन गर्नको लागि वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानूनको अधीनमा रही फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल (स्थानिटरी ल्याणडपील साईट) तोक्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्नको लागि नगरपालिकाको जग्गा नभएमा वा जग्गा भए तापनि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्न उपयूक्त नभएमा उपयूक्त जग्गा भाडामा लिई वा खरिद गरी व्यवस्थापन स्थल तोक्न सक्नेछ।

३२. फोहरमैलाको न्यूनीकरण, पुन: प्रयोग तथा पुन: चक्रीय प्रयोग:

(१) नगरपालिकाले फोहरमैला न्यूनीकरण, पुन: प्रयोग तथा पुन: चक्रीय प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक कार्य गर्नेछ र यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्ने छ ।

(२) उद्योगको उत्पादन प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग गरेको वस्तुलाई पुन: प्रयोग गरी फोहर मैलाको परिमाणलाई घटाउने काममा प्रोत्साहन गर्न सम्बन्धित उद्योगसँग नगरपालिकाले समन्वय गर्नेछ ।

३३. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र संकलन भएको फोहरमैलालाई व्यवस्थापन तथा स्थायी रुपमा विसर्जन गर्नको लागि वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानूनको अधीनमा रही फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल (स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट) तोक्न सक्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्नको लागि नगरपालिकाले निर्देशिका बनाई व्यवस्थापन गर्नेछ।

३४. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने: नगरपालिकाले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही निजी क्षेत्र, सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ, समितिसँगको साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्नेछ।

३५. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिनेः (१) नगरपालिकाले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही निजी क्षेत्र, सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ संस्था, समितिसँग साझेदारीमा फोहरमैला

व्यवस्थापन कार्य गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सामुदायिक एवं गैरसरकारी संघ, समितिसँगको साझेदारीमा फोहरमैला न्युनीकरणको लागि जनचेतना अभिवृद्धी, फोहरमैला संकलन, ढुवानी, फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलको बन्द पश्चात व्यवस्थाप, उद्यान निर्माण र सौन्दर्यीकरण जस्ता कार्य मात्र गर्न वा गराउन सकिनेछ।

३६. दिजन्य लेदो तथा अन्य फोहोर व्यावस्थापन

(१) कसैले पनि नेपाल सरकाले निर्धारण गरेको मापदण्ड विपरित मानव मलमुत्र, दिसाजन्य लेदो सहित वा रहितको फोहर पानि ढल निकास प्रणालीमा विसर्जन गर्न वा मानव मलमुत्रलाई सिधै नदी, खोला, ताल, तलैया जनाशय वा सार्वजनिक जग्गामा मिसाउन वा पठाउन हुदैन।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको फोहर विर्सजनका लागि अवलम्बन गरने कार्यविधि नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ।

३७. ढल निकास सेवा सञ्चालनः नगरपालिकाका बजार क्षेत्रमा ढल निकासका लागि नगरापलिकाले स्थानीय समुदायको परामर्शमा उचित प्रबन्ध गर्नेछ।

परिच्छेद ७

अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

३८. अनुमतिपत्र लिनुपर्नेः

(१) यस नगरपालिकाको कुनै क्षेत्रमा कुनै कम्पनि वा उद्योग जस्ता व्यावसायिक समितिले नाफामुलक वा व्यापारिक प्रयोजनका लागि खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदा गर्ने आयोजना वा सेवा प्रणालीको सर्भेक्षण, निर्माण सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने खानेपानीको स्रोतको व्यवसायिक उपयोग गर्न चाहेमा यस ऐन बमोजिम नगर कार्यापालिकाबाट अनुमति पत्र लिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक रुपमा सामुहिक प्रयोजनका लागि उपभोक्ता समितले खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सर्भेक्षण, निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने र खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिको रुपमा रहेको उपभोक्ता समितिद्धारा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा

प्रदान गर्न अनुमतिपत्र लिनुपर्ने छैन।

(३) यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र वा क्षेत्रबाट उपदफा (१) बमोजिम व्यापारिक, व्यवसायकि तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि खानेपानी आयोजना वा सेवा प्रणाली सञ्चालन गर्न चाहने व्यावसायिक किसिमका संगठित सिमितले सम्बन्धित विषयको आर्थिक, प्राविधिक तथा प्रचलित कानून बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा नगरपालिकाले तोकेको अन्य आवश्यक विवरण र अनुमतिपत्र दस्तुर समेत संलग्न गरी यस नगारपलिका समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त निवेदनमा छानविन गर्दा थप कागजात आवश्य पर्ने वा कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्नुपर्ने देखिएमा नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सो बमोजिमका कागजातहरु पेश गर्न वा स्पष्ट गर्न बढीमा पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ।

३९. अनुमतिपत्र दिनुपर्नेः (१) दफा ३८ बमोजिम परेको निवेदनमा नगरपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गर्दा आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषय भई अनुमतिपत्र दिन उपयूक्त देखिएमा त्यस्तो निवेदन परेको मितिले ७ दिनभत्रि यस ऐन र अन्य प्रचलित कानून बमोजिमका शर्तहरु समेत उल्लेख गरी निवेदकलाई अनुमतिपत्र दिनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (२) बमोजिमको अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा बढीमा पाँच बर्षका लागि मात्र प्रदान गर्न सकिनेछ। र सो अवधी पश्चात नगरपालिकाले तोकेको दस्तुर बुझाई बढीमा एक पटक मात्र अर्को पाच बर्षका लागि अनुमतिपत्र नवीकरण गर्न सकिनेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अगावै व्यवसायिक तथा औद्योगिक रुपमा खानेपानि उपयोग गरिरहेको संगठित समितिले यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले १ बर्षभित्रमा यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी अनुमतिपत्र लिनुपर्नेछ।

(४) उपदफा (१) र (३) बमोजिम अनुमतिपत्र नलिएका संगठित समितिले व्यापारिक तथा नाफामुलक प्रयोजनका लागि खानेपानी तथा सरसफाई सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न वा खानेपानीको स्रोतको व्यवसायिक तथा

औद्योगिक उपयोग गर्न पाउने छैन।

४०. अनुमतिपत्र प्रदान नगरिनेः

(१) यस ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम उपभोक्ता सिमितद्धारा सामुदायिक रुफमा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदान भईरहेको क्षेत्रमा र व्यावसायिक तथा व्यापारिक वा औद्योगिक प्रयोजनका लागि खानेपानी सेवा सञ्चालन गर्न कुनै संगठित समितलाई अनुमति प्रदान गरिएको क्षेत्रमा अर्को कुनैपिन संगठित समितलाई सोही प्रयोजनका लागि अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा व्यवस्था गरिएको भएपनि अनुमतिपत्र प्राप्त समितिले सेवा क्षेत्रमा गुणस्तरीय सेवा प्रदान नगरेमा वा नियमित रुपमा खानेपानी साव आपुर्ती गर्न नगरेमा वास माग अनुसारको खानेपानी सेवा आपूर्ति गर्न नसकेमा वा कुनै कारणले त्यस्तो समिति विघटन भएमा वा अनुमतिपत्र प्राप्त समतिको अनुमतिपत्र खारेज भएमा उक्त क्षेत्रमा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदा गर्नका लागि यस ऐनमा गरिएको व्यवस्था अनुसार अर्को समतिलाई नयाँ अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

(३) उपभोक्ता समतिद्धारा सामुदायिक रुपमा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदान नगर्का लागि प्रयोग भईरहेको खानेपानीको स्रोतमा प्रतिकूल असर पर्नेगरी व्यावसायिक तथा व्यापारिक वा औद्योगिक प्रयोजनका लागि खानेपानी सेवा सञ्चालन गर्न अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन।

४१. अनुमतिपत्र खारेजः

(१) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त समितिले ऐन नियम वितरितको कुनै काम गरेमा वा नियमति रुपमा खानेपानी तथा सरसफँई सेवा उपलब्ध नगराएमा वा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदा नगरे बापत अनुमती पत्रमा उल्लेख गरिए भन्दा बढी शुल्क लिएमा वा अनुमति पत्रमा उल्लिखित समय भित्र खानेपानी आयोजना वा सेवा प्रणालीको निर्माण सञ्चालन र व्यवस्थापन नरेमा नगरपालिकाको कार्यापालिकाले अनुमति पत्रमा उल्लेखिसत काममा आवश्यक सुधार गरी सेवा सञ्चालन गर्नका लागि अनुमतिपत्र प्राप्त समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिम दिईएको निर्देशन तथा आदेशको पालना नगरेमा नगरपालिकाको कार्यापालिकाले यस ऐन बमोजिम प्रदान गेको अनुमतिपत्र खारेज गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गर्नु अघी नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त समितिलाई सात दिनको समय दिई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद ८
विविध

४२. कसुर र सजायः- खानेपानी तथा सरसफाई कसुरको निर्धारण र दण्ड सजाय सम्बन्धी व्यवस्था खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ।

४३. सूचना अभिलेख प्रणालीः (१) नगरपालिका क्षेत्रको खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिकका लागि नगरले सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्नेछ। साथै खानेपानी मन्त्रालयले तयार गरेको https://nwash2.softwel.com.np समेत अपलोड गर्न सक्नेछ।

(२) खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिकका लागि एक सूचना अभिलेख प्रणालीको विकास गर्न सक्नेछ।

४४. योजना निर्माणः नगरपालिकाले उपभोक्ता समिति र सरोकारवाला निकाय तथा संघ संस्थाहरुसँग परामर्श गरी नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको नीति तथा मापदण्ड अनुसार आफ्नो क्षेत्रका लागि उपयूक्त हुने किसिमको खानेपानी तथा सरसफाई योजना (वास प्लान) तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।

४५. विवरण उपलब्ध गराउने: (१) नगरपालिकाले प्रदेशको सम्बन्धित मन्त्रालय मार्फत देहायको विवरणहरु सम्बन्धित संघीय मन्त्रालय समक्ष वार्षिक रुपमा उपलब्ध गराउने छ :

(क) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको रुपमा रहेका उपभोक्ता समितिहरुको संख्या र सोबाट लाभान्वीत जनसंख्या।

(ख) अनुमतिपत्र प्रदान गरिएका संगठित समितिको संख्या र सोबाट लाभान्वीत जनसंख्या।

(ग) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारले माग गरेका अन्य विवरणहरु।

(२) उपदफा को प्रयोजनका लागि नगरपालिकामा खानेपानीको स्रोत (१) र परिमाण, गुणस्तर, लाभान्वित क्षेत्र र खानेपानी तथा सरसफाइ प्रणालीका सम्पूर्ण विषयहरु प्रष्ट रुपमा देखिने गरी राखिने छ र यस्ता विवरणहरु आवश्यकता अनुसार समय समयमा खानेपानी तथा सरसफाइसम्बन्धी विद्युतीय एकिकृत नक्शामा समावेश गर्नका लागि नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

४६. पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्थाखानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापनमा : उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्ति, संघ समिति वा समुदायलाई नगरपालिकाले आवश्यक पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

४७. निर्देशन दिन सक्ने नगरपालिकाले उपभोक्ता समिति वा अन्य सेवा : प्रदायक अन्य संघ समितिलाई खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र उपभोक्ता सेवाका सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।

४८. अधिकार प्रत्यायोजन :

नगरपालिकाको प्रमुखले यस ऐन बमोजिम प्राप्त गरेको अधिकार उप-प्रमुख कुनै सदस्य वा प्रशासकीय अधिकृत वा खानेपानी शाखा प्रमुखलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछन्।

४९. खानेपानी आयोजना र संरचनाको हस्तान्तण : (१) संघिय सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाले निर्माण गरेका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना र सोसम्बन्धी संरचनाहरु खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको रुपमा रहेका उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गर्न सकिने छ ।

(२) व्यावसायिक तथा व्यपारिक प्रयोजनका लागि संगठित समितिले सञ्चालन गरेका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना र सोको संरचनाहरु उक्त संगठित समितिले पाएको अनुमतिपत्रको अवधी सकिएपछि वा अनुमतिपत्र खारेज भएको अवस्थामा उक्त आयोजना र सोको संरचनाहरु पनि खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको रुपमा रहेका उपभोक्ता समितिलाई

हस्तान्तरण गर्न सकिने छ।

५०. नियम बनाउने सक्ने: यस ऐनमा गरिएका व्यवस्थाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्नेछ।

आज्ञाले

लिलाधर बबाल

नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत